

Notatka informacyjna n/t polsko-brazylijskich stosunków gospodarczych

1. Informacje podstawowe

- nazwa oficjalna: **Federacyjna Republika Brazylii (República Federativa do Brasil)**
- stolica: Brasilia – 4,4 mln mieszkańców w obszarze metropolitalnym,
- ludność: 207,3 mln (2017) – 5-ty najludniejszy kraj świata,
- największe miasta: São Paulo (21,2 mln), Rio de Janeiro (12,4 mln), Belo Horizonte (5,1 mln), Porto Alegre (4 mln), Recife (3,7 mln), Salvador de Bahia (3,6), Brasilia, Fortaleza (3,6 mln),
- ustrój polityczny: republika federalna złożona z 26 stanów i dystryktu federalnego (stolica),
- powierzchnia: 8.515.767 km² - 5-ty największy kraj świata,
- PKB(PPP) 3 219 mld USD (2017 r.) - 8. miejsce na świecie,
- PKB (PPP) per capita: 15.500 USD (2017r),
- wzrost gospodarczy: 0,7% (2017)
- pozycja w rankingu *Ease of doing business* Banku Światowego: 123 (2017)
- eksport: 215,4 mld USD (2017),
- główne towary w eksporcie: pojazdy silnikowe, samoloty pasażerskie (Embraer) ruda żelaza, soja, obuwie, kawa,
- główni partnerzy handlowi w eksporcie : Chiny (18,6%), USA (12,7%), Argentyna (6,7%), Holandia (5,3%)
- import: 151,9 mld USD (2017),
- główne towary w imporcie : sprzęt maszynowy, sprzęt elektryczny, środki transportu, wyroby przemysłu chemicznego, oleje, części samochodowe, elektronika,
- główni partnerzy w imporcie : Chiny (17,9%), USA (15,6%), Niemcy (6,1%), Argentyna (6%), Nigeria (4,2 %),
- surowce: boksyty, złoto, żelazo, mangan, nikiel, fosfaty, platyna, cyna, metale ziem rzadkich, uran, ropa naftowa, drewno,
- wyznania: rzymsko-katolickie (73,6 %), protestanckie (15,4%), ateści (7,4%),
- analfabetyzm: 7,4 %
- stopień urbanizacji społeczeństwa: 85,7 %,
- bezrobocie: 15 % (2017)

2. Ogólna charakterystyka sytuacji gospodarczej

Symptomy pogarszającej się sytuacji gospodarczej Brazylii zaczynały być wyczuwalne już od początku aktualnej dekady. Przełomowym momentem było podjęcie szeroko zakrojonych

działań Policji Federalnej w związku z doniesieniami korupcyjnymi w państwowym sektorze naftowym. Po kilku latach dochodzeń, zatrzymanych zostało kilkadziesiąt osób (dyrektorzy największej brazylijskiej spółki paliwowej PETROBRAS, oraz właściciele i prezesi świadczących na jej rzecz usługi, największych na kontynencie południowoamerykańskim firm budowlanych - Odebrecht, UTC, OAS, Andrade Guitierrez. Korupcja polegała na uczestnictwie w najbardziej intratnych projektach inwestycyjno-rozwojowych PETROBRASu w zamian za kierowane do rządzących partii politycznych miliardowe łapówki. Kryzys polityczny pociągnął za sobą znaczny kryzys gospodarczy. Można mówić wręcz o zapaści brazylijskiej gospodarki, poczynając od zawieszenia szeregu kluczowych inwestycji, na wzroście inflacji kończąc. Lata 2015- 2016 obfitowały w wydarzenia mające kluczowy wpływ na politykę, gospodarkę i przyszłość Brazylii na wiele najbliższych lat. Kraj objęły milionowe demonstracje żądające m.in. odejścia z urzędu prezydenta Dilmę Rousseff,. Kongres i Senat Brazylii, zatwierdził impeachment Pani Prezydent, powołując na ten urząd dotychczasowego Wiceprezydenta Republiki, p. Michel Temer'a (przebywał z wizytą oficjalną w Polsce we wrześniu 2015 r.). Tym samym zakończył się prawie 14-letni okres sprawowania władzy przez Partię Pracy (Partido dos Trabalhadores, PT) zapoczątkowany prezydenturą Inacio Lula da Silva. Okres ten, początkowo pełen sukcesów - w obliczu hossy na światowym rynku commodities - charakteryzował się polityką wzrostu poziomu życia najbiedniejszych warstw społecznych poprzez rozbudowane programy socjalne, kosztem pauperyzacji klasy średniej i odejścia od wielu wolnorynkowych zasad. W okresie tym nastąpił rozwój de facto tylko jednej gałęzi przemysłu – sektora naftowego. W sytuacji politycznego zamieszania najbardziej ucierpiała gospodarka Brazylii. Jedynie przemysł rolno-spożywczy nie odnotował spadku i stanowił źródło dochodów eksportowych. Pozostałe branże doświadczały spadku produkcji i odpływu konsumentów, dla przykładu sprzedaż wyrobów przemysłu motoryzacyjnego na rynku wewnętrznym spadała w 2016 r. o ponad 20 %. Globalny spadek produkcji wyniósł 6,6% i dopiero pod koniec tego roku oraz na początku 2017r. zanotowano nieznaczne ożywienie. Stagnacja wpłynęła też wydatnie na wzrost stopy bezrobocia, które wyniosło w 2017r. 15% dotykając 12,3 miliona osób. Niewątpliwym sukcesem była redukcja inflacji do poziomu 6,8%, rozpoczął się również proces redukcji stóp procentowych pozwalający na wzrost inwestycji. W najbliższym czasie nie należy jednak spodziewać się znacznej poprawy sytuacji gospodarczej Brazylii, chociaż wzrost PKB osiągnął poziom 0,7 % w 2017 r.

3. Stan traktatowy – obowiązujące umowy

Stosunki gospodarcze między Polską a Brazylią regulują **następujące umowy**:

- Porozumienie między rządem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej a Rządem Federacyjnej Republiki Brazylii w sprawie transportu morskiego z dnia 26 listopada 1976 r.,
- Umowa handlowa między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacyjnej Republiki Brazylii z 10 maja 1993 r. (zastąpiła Umowę handlową i płatniczą polsko-brazylijską podpisaną w Rio de Janeiro 19 marca 1960 r.,
- Umowa między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacyjnej Republiki Brazylii o współpracy naukowo-technicznej z dnia 5 września 1996 r.,
- Umowa między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacyjnej Republiki Brazylii o ruchu bezwizowym podpisana 14 lipca 1999 r.,
- Umowa między rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacyjnej Republiki Brazylii o usługach lotniczych podpisana 13 marca 2000 r.,
- Umowa między PAlilZ i brazylijską Agencją Promocji Eksportu i Inwestycji APEX o współpracy we wzajemnej promocji gospodarczej ze stycznia 2008 r.,
- Deklaracja Ministerstwa Rozwoju, Przemysłu i Handlu Zagranicznego Brazylii i Ministerstwa Gospodarki RP o wzajemnej współpracy z sierpnia 2009 r. Dokument przewiduje odbywanie cyklicznych spotkań grupy roboczej.

Do chwili obecnej brak jest n/w umów:

- **Umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania** – pod koniec sierpnia₂

2015 r. rozpoczęły się między Polską a Brazylią negocjacje umowy o unikaniu podwójnego opodatkowania (Ministerstwo Finansów RP złożyło stronie brazylijskiej propozycję zawarcia w/w umowy już w czerwcu 2013 r.). Niestety nie doszło do podpisania umowy, w 2016 r. rozmowy (mimo nacisków strony polskiej) nie były już kontynuowane

- **Umowa o wzajemnej ochronie i popieraniu inwestycji** – brak zainteresowania strony brazylijskiej podjęciem negocjacji umowy BIT z partnerami zagranicznymi, w tym z Polską (państwa Ameryki Łacińskiej, po spektakularnych przegranych Argentyny w procesach sądowych z inwestorami zagranicznym, są niechęte zawieraniu tego typu umów). Na skutek negatywnego stanowiska Kongresu Federacyjnej Republiki Brazylii z 2002 roku, kraj ten nie ma obecnie ważnej umowy o wzajemnym popieraniu i ochronie inwestycji z żadnym państwem. Zgodnie z aktualnymi wytycznymi Międzyresortowej Izby Handlu Zagranicznego Brazylii CAMEX, tego typu umowy mogą być zawierane wyłącznie w ramach umów o szerszym zakresie np. w odniesieniu do państw członkowskich UE – w ramach umowy UE-Mercosur.

Dla polskich firm/inwestorów najistotniejszą pozostaje umowa o unikaniu podwójnego opodatkowania, gdyż jej brak w dużym stopniu hamuje rozwój wzajemnej współpracy gospodarczej.

4. Wymiana handlowa

Pod względem wysokości obrotów, Brazylia pozostaje pierwszym partnerem handlowym Polski w Ameryce Łacińskiej, jednak w skali globalnej zajmuje dopiero 39. miejsce (2018 r.). Jest również pierwszym, tradycyjnym odbiorcą polskiego eksportu w regionie. Udział Brazylii w wymianie handlowej Polski z Ameryką Łacińską ukształtował się w 2018 r. na poziomie ok. 22 %.

Wartość polsko-brazylijskich obrotów handlowych (w mln USD)

	2015	2016	2017	Dynamika 2017/ 2016	2018	Dynamika 2018/2017
Obroty	1 415,8	1 271,9	1 608,3	126,3%	2314,3	144,2%
Eksport	397,6	363,2	409,1	112,9%	491,2	120,2%
Import	1 018,1	908,6	1 199,1	131,7%	1823,1	152,4%
Saldo	- 620,5	-545,3	- 790,0		- 1331,9	

Udział Brazylii w ogólnej wymianie handlowej Polski nadal pozostaje niewielki i wyniósł w 2018 r. jedynie 0,3 % (0,2% i 0,4% odpowiednio w eksporcie i imporcie). Nie zmienia to faktu, iż pod względem wartości wymiany handlowej, Brazylia nadal pozostaje największym partnerem handlowym Polski w regionie Ameryki Łacińskiej. Polskie przedsiębiorstwa zakupiły w zeszłym roku w Brazylii dużą ilość surowców niezbędnych dla krajowej produkcji (rudy miedzi) oraz produktów rolno-spożywczych, przeznaczonych na potrzeby bezpośredniej konsumpcji (tytoń, soja, kawa, owoce tropikalne, soki).

Główni eksporterzy : Coroplast, Faurecia Automotive Polska, Medcom, Michelin Polska, Grupa Boryszew, Cargil, GlaxoSmithKline, Grupa Azoty, PCC Rokita, Philips Lighting, Synthos, Whirlpool;

Główne produkty w polskim eksporcie : turbiny gazowe – 8,3 %, koła/ kolumny/ przekładnie kierownicze – 7,3 %, leki – 6,6 %, części aparatury telekomunikacyjnej (telefonicznej) – 6,1 %, kauczuk syntetyczny – 5,8 %, mieszaniny siarczanu amonu – 4,4 %, kwasy karboksylowe – 3 %, nawozy sztuczne – 1,9 %, części mebli do siedzenia – 1,7 %,

silniki elektryczne – 1,2 %, kamienie młyńskie, lampy halogenowe, opony, AGD (kuchenki, okapy), przyrządy medyczne, soda kaustyczna, hamulce samochodowe, skrzynie biegów,

Główni importerzy : Strauss Cafe, Sokpol, Arcelormittal, Hortex, Arctic Paper, Imperial Tobacco, KGHM, PLL LOT, Ropczyce, Synthos;

Główne produkty w polskim imporcie : rudy/ koncentraty miedzi – 28,2 %, tytoń – 11,9 %, samoloty pasażerskie (Embraer) – 7,7 %, leki (zawierające insulinę) – 6,7 %, sok pomarańczowy, koncentrat – 5,3 %, kawa – 4,6 %, masa celulozowa – 4,5 %, układy zawieszenia/ amortyzatory – 2,3 %, skóry bydlęce, esencje kawy, krzem, żelazostopy, magnezja, guawa/ mango.

Analizując strukturę towarową polskiego eksportu na podstawie polskich danych za 2017/2018r., możemy stwierdzić, że już od kilku lat, występuje dominacja dwóch grup produktów przetworzonych: wyrobów przemysłu elektromaszynowego oraz wyrobów przemysłu chemicznego, które stanowiły łącznie 81% całości naszego eksportu w 2018 roku na rynek brazylijski. Od kilku lat najważniejszą pozycją w polskim eksporcie pozostają części i akcesoria samochodowe.

Polski import z Brazylii obejmuje tradycyjnie 5 głównych grup towarowych: surowce mineralne (ruda miedzi), przemysł elektro-maszynowy (samoloty, dostawy kooperacyjne przemysłu motoryzacyjnego), produkty rolno-spożywcze (tytoń, makuchy sojowe, kawa, soki owocowe i owoce tropikalne), produkty chemiczne i tworzywa sztuczne.

5. Współpraca inwestycyjna.

Od 2013 roku Bank Centralny Brazylii (BCB) wprowadził nowe zasady dotyczące gromadzenia i publikowania informacji na temat inwestycji zagranicznych. Nie jest już możliwe, jak miało to miejsce w poprzednich latach, uzyskanie szczegółowych danych o inwestorze (nazwa, wkład inwestycyjny, dział gospodarki). Dane przekazywane przez BCB są publikowane w postaci ogólnej kwoty obejmującej wielkość inwestycji wszystkich firm z danego kraju w roku sprawozdawczym. Według informacji BCB wartość polskich inwestycji w 2016 roku wyniosła ok. 1,35 mln USD, co stanowiło jedynie 0,002% wszystkich inwestycji zagranicznych w Brazylii. Niemniej jednak, uwzględniając dużą odległość dzielącą oba kraje należy stwierdzić, iż zaangażowanie polskich podmiotów gospodarczych na terenie Brazylii nie jest takie małe i coraz więcej naszych firm rozważa zaangażowanie inwestycyjne na tym rynku.

Polskie inwestycje w Brazylii

Prekursorem polskich inwestycji w Brazylii jest firma **Selena** z Wrocławia, która w drugiej połowie lat 90-tych została zainstalowana w Ponta Grossa w stanie Parana. Jest to region o dużej liczbie potomków polskich emigrantów, a firma, będąca światowym liderem w produkcji chemii budowlanej, posiada tam zakład zajmujący się produkcją pianki poliuretanowej. Od lipca 2000 roku istnieje w Brazylii filia firmy **KOMANDOR S.A.** z Radomia, działająca w branży meblarskiej jako **KOMANDOR DO BRASIL LTDA**. Została utworzona przez kanadyjską filię polskiej spółki z dwoma współdziałowcami brazylijskimi. Od 2009 **Grupa Gremini** realizuje projekt „**Eco Estrela**”, przewidujący budowę kompleksu hotelowo-biurowo-rezydencjalno-rekreacyjnego w Baia Formosa w stanie Rio Grande do Norte. Od 2010 roku w Brazylii (Kurytyba) działa **Grupa Chemiczna Boryszew** pod nazwą **Maflow do Brasil**, dostarcza przewody klimatyzacyjne i wspomaganie kierownicy do globalnych producentów samochodów z fabrykami zlokalizowanymi w Brazylii i Argentynie (m.in. VW, Fiat, GM, Nissan, PSA, Volvo). Od 2012 roku w Sao Paulo działa biuro handlowe polskiej firmy **LUG Light Factory**. Firma ta jest producentem oświetlenia zarówno wewnętrznego, jak i zewnętrznego. W sierpniu 2016 r. krakowski producent opakowań metalowych, spółka **Can-Pack S.A.** podpisała umowę nabycia 100 % udziałów spółki **Companhia Metalic Nordeste** z siedzibą w Fortaléz. Właścicielem Can-

Pack jest spółka Giorgi International Holdings z siedzibą w Luksemburgu, należąca do amerykańskiej firmy F&PHolding, której jedynym akcjonariuszem jest Peter Giorgi. Niemniej jednak, firma powstała 27 lat temu w Krakowie, i to z Polski rozpoczęła międzynarodową ekspansję. Obecnie grupa składa się z ponad 30 spółek zależnych i zatrudnia na świecie ponad 4 tys. osób. Oddziały firmy znajdują się: na Ukrainie, w Rumunii, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Wielkiej Brytanii, Indiach, Rosji, Czechach, na Słowacji, we Francji, w Hiszpanii, Egipcie, Maroku, Brazylii i na Filipinach. W Polsce spółka ma fabryki puszek, opakowań dla przemysłu żywnościowego i chemicznego, zakład zamknięć do butelek i fabrykę opakowań szklanych. Swoją działalność w Brazylii kontynuują firmy, które w latach 2011-2012 otworzyły swoje biura, **eSKY** (branża internetowa) oraz **Medcom** (branża kolejowa). W Brazylii Medcom modernizuje składy dla metra w Sao Paulo, ponadto dla firmy SuperVia w Rio de Janeiro wraz z firmą CAF instaluje konwertery napięcia stałego dla składów kolejowych. Firma **Synthos S.A.** bada możliwość zainwestowania w budowę i eksploatację instalacji do produkcji polibutadienu (polimeru stosowanego do produkcji kauczuku syntetycznego) w miejscowości Triunfo w stanie Rio Grande do Sul.

Brazylijskie inwestycje w Polsce

Największym brazylijskim inwestorem w Polsce pozostaje firma **Stefanini** z siedzibą w Krakowie, która weszła na polski rynek poprzez zakup firmy „Tech Team”. Spółka zatrudnia obecnie ok. 100 osób. Kolejną brazylijską spółką, rozważającą aktualnie możliwość wejście na krajowy rynek pozostaje działająca w sektorze inwestycji (*investment management*) firma Rio Bravo Investimentos.

6. Perspektywy i prognoza rozwoju współpracy gospodarczej z rynkiem brazylijskim

Brazylia pozostaje jednym z krajów najsilniej chroniących dostęp do swojego rynku. Od wielu lat kraj ten nie uczynił pomimo wielu nalegań WTO żadnych postępów w zakresie likwidacji barier pozataryfowych. Polityka gospodarcza Brazylii nadal jest mocno protekcyjna i odznacza się bardzo wysokim interwencjonizmem państwowym. Pisząc o warunkach dostępu do rynku brazylijskiego, nie można pominąć terminu „custo Brasil”, który określa zespół trudności, na które składają się m.in. powszechna korupcja, rozbudowana biurokracja, wysokie podatki i wiele innych czynników, które utrudniają prowadzenie biznesu, w tym importu towarów do Brazylii. Ponadto, Brazylia – pomimo zaledwie 2-procentowego udziału w światowym handlu – jest liderem jeśli chodzi o ilość wszczynanych postępowań antydumpingowych (według danych WTO). W publikowanym rokrocznie przez Bank Światowy zestawieniu „Doing Business ujętych w rankingu państw, zajmuje odległą 123 pozycję.

Pomimo głębokiego kryzysu gospodarczego, który rozpoczął się na początku 2014 roku, spadku produkcji i konsumpcji, uznania przez międzynarodowe agencje rankingowe za nierzetelnego płatnika etc., Brazylia pozostaje dla Polski najważniejszym partnerem handlowym w Ameryce Łacińskiej nie tylko ze względu na bogate zasoby naturalne (m.in. rudy miedzi, boksytów, rudy żelaza, złota, manganu, niklu, fosforanów, platyny, cyny, uranu, ropy naftowej, drewna) i żywnościowe, lecz przede wszystkim z uwagi na znaczący, ponad 200-milionowy rynek zbytu dla polskich towarów, w szczególności wysoko przetworzonych (m.in. dla części i akcesoriów samochodowych, sprzętu elektromechanicznego, leków, elektroniki, nawozów i chemikaliów), które prezentują dużo wyższy poziom zaawansowania technologicznego, niż większość miejscowych produktów.

Za najbardziej perspektywiczne dla dalszego rozwoju dwustronnej współpracy gospodarczej branży należy uznać przede wszystkim następujące branże:

1. Przemysł stoczniowy i naftowy (offshore),
2. Przemysł kolejowy i infrastruktury transportowej,
3. Nawozy, przemysł chemiczny,
4. Wyroby przemysły elektromaszynowego i aparatura telekomunikacyjna,

5. Przemysł motoryzacyjny (części i akcesoria),
6. Sprzęt medyczny i aparatura pomiarowa,
7. Przemysł rolno-spożywczy,
8. Kosmetyki.

Przemysł stoczniowy i offshore: W opublikowanym przez Międzynarodową Agencję Energii raporcie World Energy Outlook, Brazylia, dzięki nowoodkrytym złożom ropy naftowej i gazu na dnie Oceanu Atlantyckiego, powinna stać się szóstym największym światowym producentem ropy. Niemniej jednak, branża ta wymaga sporych inwestycji, których Brazylia nie jest w stanie samodzielnie zagwarantować. Istnieją realne szanse współpracy w zakresie przemysłu stoczniowego, w tym dostaw polskich statków, głównie rybackich.

Kolejnictwo: Brazylia od kilkunastu lat stara się rozwijać swoją infrastrukturę. Wartość planowanych nakładów inwestycyjnych ma wynieść ok. **170 mld EUR**. Zgodnie z założeniami, sektor prywatny ma odegrać czołową rolę w realizacji w/w inwestycji, co otwiera szerokie możliwości również przed polskimi firmami. Udział polskich firm w kolejnych edycjach największych targów sektora kolejowego w Ameryce Łacińskiej „Negocios nos Trilhos” w Sao Paulo, aktywna promocja na rynku brazylijskim oraz **przyśpieszenie brazylijskich rządowych programów rozwoju infrastruktury transportowej** stwarzają szansę na zwiększenie udziału wyrobów branży kolejowej na polskiej liście eksportowej do Brazylii. Przykładami włączenia się w programy rozwoju infrastruktury kolejowej jest działalność polskiej firmy **Medcom**, zaangażowanej w prace konsorcjum rozbudowującego i modernizującego metro w Sao Paulo i Rio de Janeiro oraz firmy **PESA Bydgoszcz**, która podejmuje działania zmierzające do udziału w przetargach na dostawy taboru i wyposażenia kolejowego dla Rio de Janeiro i Brasílii.

Przemysł chemiczny i motoryzacyjny; Istotną, z punktu widzenia polskich interesów handlowych w Brazylii jest promocja wyrobów polskiego sektora chemicznego, w szczególności **nawozów azotowych**. Brazylijski przemysł chemiczny jest w stanie tylko w 40% zaspokoić krajowe zapotrzebowanie w tym zakresie; pozostałe 60% pochodzi z importu. Sytuacja ta utrzyma się w najbliższych latach, otwierającym tym samym przed polskimi dostawcami możliwości umocnienia swej pozycji na miejscowym rynku. Wysoce pożądana, z punktu widzenia polskiej gospodarki, pozostaje również dalsza promocja sektora **tworzyw sztucznych**. Od wielu lat polskie firmy są głównymi dostawcami **kauczuku syntetycznego** do Brazylii. Wysokie zapotrzebowanie na ten rodzaj produktu, związane z prężnym rozwojem branży motoryzacyjnej, oraz oparciem miejscowych rozwiązań logistycznych na transporcie drogowym, otwiera przed polskimi firmami szerokie możliwości biznesowe na wiele lat. Synthos S.A. od lat dostarcza do Brazylii swoje produkty, rozważając opcję budowy fabryki kauczuku na miejscu. W związku z faktem, że Brazylia pozostaje **4 największym światowym rynkiem motoryzacyjnym**, rysują się perspektywy wzrostu dostaw kooperacyjnych w ramach tego przemysłu.

Kosmetyki: Brazylia jest 3 rynkiem na świecie pod względem konsumpcji kosmetyków. Od 4 lat następuje wzrost sprzedaży polskich kosmetyków do tego kraju. Sprzedaż, która jeszcze w 2012 roku zamykała się na poziomie kilku tysięcy USD, wzrosła do 0,4 mln USD w 2015 i 2016 r. Pojawienie się polskich kosmetyków na miejscowym rynku jest efektem finansowanej ze środków UE, 3-letniej akcji promocyjnej.

Artykuły spożywcze: W chwili obecnej polskie artykuły spożywcze w niewielkim stopniu dostępne są na miejscowym rynku, są to głównie wyroby czekoladowe firm Solidarność, Baron oraz Tago, oraz mrożonki owocowe. Produkty spożywcze stanowią niewielki wolumen w obrotach handlowych Polski z Brazylią. Polska, jako jeden ze znaczących eksporterów artykułów spożywczych w EU powinna w większym stopniu podjąć promocję tych produktów na miejscowym rynku.

